

DUŠANOVY ZÁPISKY

DUBEN 2002

IV. ročník

číslo 6

Velikonoce

Řezám proutky u potoka,
hastrmanka na mě kouká,
hastrman se rmoutí,
že mu řezám proutí.

Neuplynul ani týden a máte před sebou další číslo Vašeho časopisu, tentokrát zcela výjimečné, protože jsou tady Velikonoce.

Ale pozor!

Nejenže se vlastně dozvíte o velikonočních zvycích a obřadech, ale hlavně se můžete zapojit do několika soutěží. Ať už jako jednotlivci nebo celé třídy.

Duben je totiž měsíc, ve kterém vrcholí řada soutěží (fyzikální olympiáda, loutnička, recitace, Besip, ...). Proto ani my nezůstaneme stranou. Čtete a ...

neváhej(te) a konej(te)!

Předjaří

Podle kalendáře jaro oficiálně začíná 21. března. Ale dávno před tímto datem netrpělivě hospodář vycházel do polí a bedlivě sledoval každou změnu. Od počátku nového roku pozoroval narůstající den. Na Nový rok o slepičí krok. Na Tři krále o hodinu dále. Lidové pranostiky dosvědčují, že rolník byl vždy pevně spoután s přírodou.

Přichází jaro

Nejkrásnější období roku vítali naši předkové s úctou a láskou. Před šedesáti lety rolník Josef Šamalík vydával v Ostravě časopis Selka pro křesťanské ženy a děvušky.

Půst

Zima na venkově vrcholila masopustním veselím. Rozpuštělé průvody končí, masky se schovávají na příští maškarádu. Popelční nebo Škaredou středou začíná postní období, které se vyznačuje střízlivým jídlem i životem a trvá čtyřicet dní. Přísným režimem lidé očistili svá těla a připravili se tak na oslavu Vzkříšení Krista. Vesničané pojmenovali postní neděle po svém.

První postní neděle INVOCA-BIT dostala své označení podle pučálky, postního pokrmu z namočeného a upraženého hrachu.

Druhá postní neděle byla REMI-NISCARE. V Polabí se jí říkalo černá, někdy se jí říkalo pražná podle starobylého postního pokrmu pražma.

Třetí postní neděle OCULI dostala název kýchavná. Dříve totiž existoval druh středověkého moru, jehož onemocnění se projevovalo

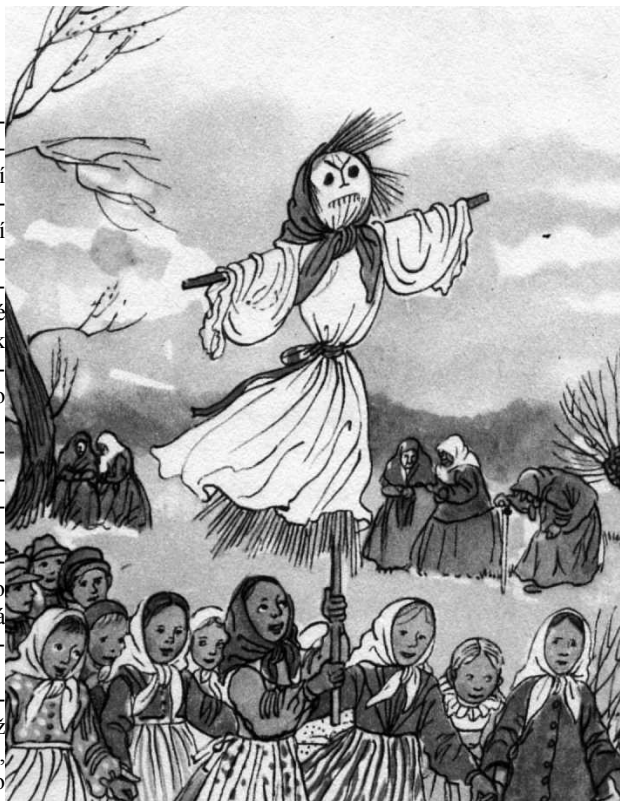
kýcháním. Ke kýchavné neděli se vztahovala pověra, že kolikrát kdo kýchne, za tolik let umře. Kýchání se stalo projevem zdraví.

Čtvrtá neděle LAETARE byla družebná. U starých Čechů také družbadlná, někdy také růžová. Mládeži bylo dovoleno sejít se na návsi a povесelit se.

Pátá postní neděle JUDICA byla nazvána smrtná. V kostelích na oltářích se zahalovaly kříže.

O Smrtné neděli se vynášela Smrtka, Morana, Mořena nebo také Smrták. Smrtka se oblékala do ženských šatů a vynášela se na vesnici, kde se odstrojila a hodila se do vody.

Šestá postní neděle KVĚTNÁ – PALMARUM připomíná památku Kristova vjezdu do Jeruzaléma. Květná neděle má název od květů, protože Krista vítali palmovými ratolestmi. Na památku této události se u nás řezaly větvičky

jívy – kočičky.

A na závěr jedna básnička:

*Smrtko, Smrtko bílá,
kdes tak dlouho byla?
U studánky, u studánky
ruce, nohy myla.*

*Smrtko, Smrtko bílá,
čímś je utírala?
Zeleným listěčkem,
červeným kvítečkem.*

Smrška, to byla stará, zlá babice, naproti tomu Vesna mladá, hodná, roztomilá kráska. Zima se škaredila a už pouhý její studený dech zmrazoval. Vesna se usmívala, její dech i sladké polibky hrály a křísily k novému životu.

Tyto dvě královny vedly spolu stálý boj o vládu nad zemí. Jedna druhé nechtěla ustoupit a chtěla svoji vládu prodlužovat. Lidé potřebovali i zimu i léto. Ale chtěli, aby každá královna vládla jen v době pro ni vyměřené. Škodilo jim, když královny mezi sebou o vládu zápasily a tím se počasí měnilo. Nastávalo předčasně jaro nebo se prodlužovala zbytečně zima.

V době Velikonoc, to jest na jaře, bylo prostředím, aby se již definitivně vlády ujala Vesna a příroda byla od vlády Zimy osvobozena.

KOLEDA

V mnohých vesnicích bylo vynášení Smršky spojeno s koledou. Slovo koleda pochází od římských lednových přání - CALENDAE IANUARE. Koledování je tradiční obřad pochůzkového charakteru, jehož původním smyslem bylo přinést štěstí a blaho v hospodářském i rodinném životě. Koleda vznikla už v předkřesťanských dobách a byla spjata s jarním časem, který znamenal počátek zemědělských prací a měl proto v životě rolníků rozhodující význam. Koleduje se v celé Evropě a ve všech dobách.

A takto vypadala koleda z Královéměstčka:

*Nesem léto zelený a vajíčka červený.
Hody jsou, hody jdou,
nesou léto před sebou.
Smrtná neděle, komus dala klíče?*

*Dala jsem je svatému Jiří.
Svatý Jiří volá, zem otevírá,
aby rostla tráva, tráva zelená,
fiala modrá, růže červená.
Svatý Petr z Říma nese flaši vína,
abychom se napili, Pána Boha chválili.*

Nejen Velikonoční beránek

K Velikonocům patří pečení beránků, zdobených vajíček a různé další přípravy. Ale co takhle si upéct tradiční starodávné pečivo? Nemyslím mazance a jídáše, tyto recepty najdete v každé kuchařce. Kdysi se pekli na Velikonoce ptáčci z kynutého těsta. Vyzkoušejte, jsou nejen dobří, ale také ozdobí krásně jarní stůl.

Na tyto pečené ptáčky potřebujeme:

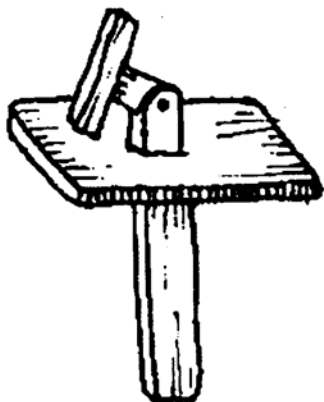
30 dkg hladké mouky
2 dkg droždí
5 dkg másla
1/8 l mléka
2 kostky cukru
2 žloutky, sůl

Z vařeného mléka, droždí a cukru uděláme kvásek. Ten pak vmícháme do proseté mouky se solí, přidáme rozpuštěné máslo a 1 žloutek. Vypracujeme tuhé těsto, které necháme vykynout.

To pak rozprostřeme na vál a vytvoříme různě dlouhé a různě velké válečky, které vážeme v uzle: na jednom konci jej povytáhneme a vytvarujeme hlavičku. Druhý delší konec dvakrát nastříháme nůžkami a stejně naznačíme po stranách křídélka. Povrch potřeme druhým žloutkem a upečeme v dobře vyhřáté troubě.

Zelený čtvrtek

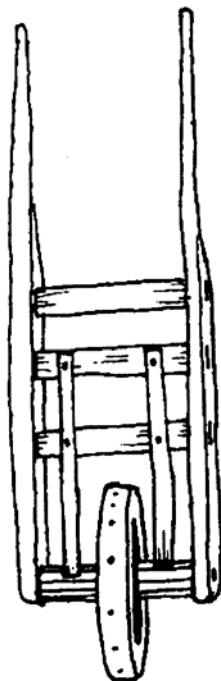
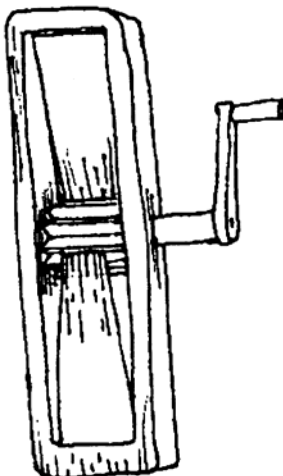
Je znám už od 12. století v Německu. Je odvozen od zeleného měsíčního roucha, které se ten den používalo. Toho dne se měla jíst zelená tráva (špenát, různé druhy zelí), aby byl člověk celý rok zdravý. Kostelní zvony zní toho dne při mši naposledy, pak umlknou až do Bílé soboty, odlétají do Říma. Existovala totiž pověra, že když naposledy zvoní na Zelený čtvrtek zvon, má člověk cinkat penězi, aby se ho držely. Jinde zvonili paličkou o hmoždíř, aby stavení opustil hmyz a myši. Hlas zvonů nahrazovaly o Velikonocích nejrůznější klapačky, řehtačky. Říkalo se, že děti honí Jidáše. K řehtačkovým slavnostem se chlápci připravovali celé postní období. Začínali obchůzky s řehtačkami (hrkači) na Zelený čtvrtek a končili na Bílou sobotu. Hospodyně obdarovaly klepáčníky vajíčky nebo penězi.

Hrkače

Velký pátek

Na Velký pátek vstávali lidé před východem slunce a odcházeli se umýt k potoku, aby byli uchráněni před nemocemi. I na Valašsku hrála velkopáteční voda velkou roli. Kdo se v ní vykoupal nebo se v ní brodil, toho neměly bolet nohy. Děvčata si zase ve vodě umývala vlasy, aby jim narostly dlouhé. Obřadnímu umývání velkopáteční vodou je zřejmě blízké i polévání vodou při velikonoční pomlázce. K Velkému pátku patří i víra v magickou sílu země a zázraky, které se toho dne dějí. Podle lidové víry se země otvírala, aby odhalila na krátkou dobu své poklady. Proto bylo večer o Velkém pátku vidět v lesích, u zřícenin hradů a na dalších opuštěných místech hledače pokladů. Poklad prý označovalo světýlko, jindy zářící a kvetoucí kapradí, případně otvor ve skále či zdi, z něhož vycházela zvláštní záře. Toho dne se podle pověsti otevíral na krátký čas i Blaník. Řada pověr o Velkém pátku byla spojena s čarodějnicemi a hledáním ochrany proti uhranutím.

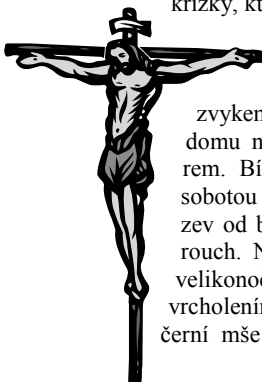
Bosorky a strigy mají na Velký pátek zvláštní moc a škodit mohou nejen lidem, ale i dobytku. Lidé proto mazali kravám vena medvědíím sádlem, aby jim čarodějnice neškodily. Vyhýbali se také místům, kde mohly čarodějnice uplatňovat svou moc.

Bílá sobota

Bílá sobota je spojena s žehnáním světla. Při obřadu se zpívaly žalmy, kterým se říkalo luccernarium. Tak tomu už bylo za Cyrila a Metoděje na Velké Moravě i v sázavském klášteře v dobách svatého Prokopa. Později se konaly jen vigíli-noční bohoslužby. Před jejich začátkem se posvětil oheň, od kterého se zapálil paškál a jím se světlo přeneslo do kostela. Svěcení ohně se stalo slavnostním obřadem. V mnoha českých vesnicích se ten den uhasila všechna ohniště. Před kostelem vložila hospodyně na hraničku vlastní polínko a když kněz oheň posvětil, vzala žhavý oharek domů a zažehla jím nový oheň. Z ohořelých polen se zhotovovaly křížky, které věřící nosili na pole, aby dobře rodílo,

popel se sypaly louky. Někde bylo zvykem dávat uhlíky za trám domu na ochranu před požárem. Bílá sobota je poslední sobotou v postě a dostala název od bílých bohoslužebných rouch. Nejen tedy od ohňů a velikonočních bílých svící. Vyvrcholením toho dne je podvečerní mše zvaná Vzkříšení, při

níž se pje radostné GLORIA a ALELUJA.

*Pán Ježíš Kristus z mrtvých vstal,
aleluja, aleluja!*

*Moc svoji božskou dokázal,
aleluja!*

*Dlel v temném hrobě milý Pán,
aleluja, aleluja!*

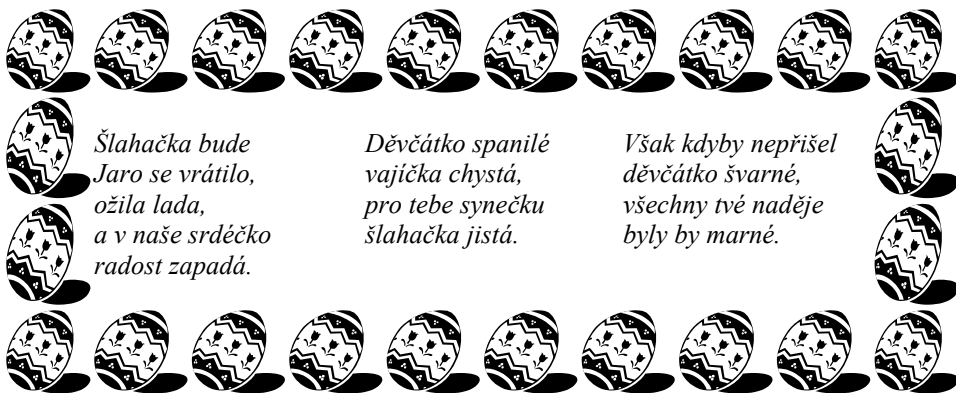
Po skončení bohoslužby se před kostelem seřadil průvod. Ten počkal, až zazvoní zvony, a potom se účastníci rozešli domů.

Boží hod velikonoční

Boží hod velikonoční neboli Velká neděle byl nádherným jarním svátkem. Konaly se slavné bohoslužby, nikdo nezůstal doma. Chodilo se ke svatému přijímání a nosily se ke svěcení pokrmy- mazance, vejce, beránek, chleba i víno. Tato svěcení měla kromě symbolického významu i praktický. Po období dlouhého půstu by mohl náhlý přechod k tučné stravě přivodit potíže. Proto se světily určité pokrmy, které měly tělo na návrat k běžné stravě povolna připravovat. Po božihodovém obědě obyčejně vycházeli sousedé do polí na vycházku. Šli hlavně odhadnout budoucí úrodu. Jinak se po celý den nepracovalo, jen se uvařilo a nakrmil se dobytek. Ani nádobí se neumylo. Kdo by šil, třeba jen jehlu nebo žehličku vzal do ruky, tomu se podebraly prsty.

Velikonoční pondělí

Pomlázka, dynovačka, mrskačka, šmigrust, šlehačka, i šlaháčka, buďačka, binovačka, tatar-mnoho názvů pro jediný druh zábavy. Dům od domu chodívali chlapi za děvčaty s pruty ozdobené pentlemi a šlehali jimi dívky i ženy v domácnosti a dostávali malovaná vajíčka. Od pohanských dob bylo vejce symbolem života, proto se spojovalo s oslavou jara.

*Šlaháčka bude
Jaro se vrátilo,
ožila lada,
a v naše srdéčko
radost zapadá.*

*Děvčátko spanilé
vajíčka chystá,
pro tebe synečku
šlaháčka jistá.*

*Však kdyby nepřišel
děvčátko švarné,
všechny tvé naděje
byly by marné.*

Velikonoce

Nyní se podíváme na vesnici roku 1932. V malé vesničce uprostřed lesů se všechno chystalo na velikonoční svátky. Bylo všude plno práce, že hospodyně nevěděly, co napřed do rukou chytit, zda jít na pole či do lesa, kde se právě dokončovaly lesní práce a vozilo se domů drobné uřezané kletší, nebo gruntovat a vyličít celý dům. Mnohý pantáta na tu ženskou „zbytečnou čistotu“ brble a bručí, ale bez pantátova bručení by panimáma ani v domě nevybílila a nevydrhla. To bručení již patří k úklidu. Vybílené statky a chaloupky se usmívaly do jarního kraje a hleděly jako kytičky na návěs. Tam se rozlehl křik a smích dětí. Chlapci hráli kuličky, jiní házeli míčem, honili dřevěného špačka, děvčata poskakovala na čtverci a hrála si na sklíčka, na zlatou bránu.....

Nu, a mládenci měli nejvyšší čas, aby si sháněli proutí na pořádný tatar - pomlázku. Naši pradědečkové a dnes ještě i mnozí dědečkové umí pořádný tatar uplést.

Pomlázky se splétají z vrbových nebo březových proutků. Najdeme si pěkné pruty a seřízíme je na stejnou délku. Před splétáním je namočíme alespoň na tři hodiny do vody, aby byly pružné. Jednoduchou pomlázku můžeme splést ze tří až čtyř pramenů. My si připravíme 8 prutů, které na silnějším konci pevně omotáme jedním tenkým prutem. Vznikne nám držadlo.

Velikonoce jsou oslavou jara. Pořádně jaro proto přivítejte. Ve škole třeba tím, že ji krásně jarně vyzdobíte.

Některé třídy jsou již na jaro připravené, a co vy ostatní? Redakce školního časopisu si vybere nejkrásnější jarní třídu. Tak se snažte!

Veselé velikonoce

Soutěž o nejkrásnější velikonoční vajíčko

Vystřihni z papíru - výkresu vajíčko (jak chceš veliké) a ozdob ho tak, aby bylo co nejpěknější. Můžeš použít fixy, pastelky, barvy, jen tužku, můžeš ho polepit jinými kousky papíru, vlny, látky apod. Zapoj prostě svou fantazii!

Máš-li alespoň trošku chuť si s námi zasoutěžit o pěkné ceny a zapomenout na chvíli na školní starosti, pospěš si a své vajíčko odevzdej nejlépe do kabinetu matematiky (popřípadě klidně paní třídní učitelce)

nejpozději do 10. dubna 2002!

Na zadní stranu nezapomeň uvést své jméno a třídu!

Všechna vajíčka vystavíme ve vestibulu školy!

A ještě jeden velikonoční recept

Kefirová buхта

400 g hladké mouky, 350 g moučkového cukru, 1 kefir, 3 lžice kakaa, 1/2 skleničky oleje, 1/2 lžičky jedlé sody, 2. vejce.

Všechny přísady smícháme a vlijeme do vymazaného a hrubou moukou vysypaného pekáčku a dáme péct do středně vyhřáté trouby. Upečenou vychladlou buchtu rozřízneme a pomazeme džemem nebo jakoukoli náplní. ... (tajenka - 23 nevyškrtaných písmen)

A	P	A	N	I	L	B	U	B	R	A	N	K	A	V	O	R	T	S	O	
N	S	R	U	B	O	B	Č	E	L	I	S	T	I	V	Ň	O	R	Í	L	
O	Á	T	A	D	Z	U	E	B	U	N	K	R	A	B	R	E	A	T	D	
E	S	P	R	C	H	A	L	Ň	Č	L	E	N	K	A	H	M	T	H	O	Á
D	O	U	I	A	Ů	K	Ž	E	Č	D	T	B	E	J	I	T	R	O	R	
R	L	A	Š	S	Č	A	U	Á	Z	R	O	O	O	L	A	M	P	A	P	
O	D	M	K E F Í R O V Á					E	B U C H T A			L	Í	Ř						
K	I	A	S	I	A	F	S	Ý	L	A	L	U	R	L	O	R	P	Y	Á	
A	P	N	K	F	N	O	V	E	O	T	Á	L	B	O	O	T	B	K	N	
A	E	L	R	R	T	O	K	Í	L	E	Á	E	T	U	T	A	A	Á	Í	
K	L	A	O	R	O	O	M	E	A	N	P	G	R	B	L	A	O	R	Č	
Č	H	V	Ů	K	M	T	T	R	V	E	Í	K	O	A	R	E	E	U	K	
U	T	N	R	E	A	O	O	L	A	R	A	K	D	Ů	E	L	T	B	O	
O	N	O	T	Ý	S	E	K	M	R	H	V	A	K	Ř	E	Č	E	E	O	
M	H	A	U	O	K	S	I	V	O	T	E	L	E	C	O	R	T	I	J	

AKORDEON, ASTRA, BALADA, BLÁTO, BOBULE, BRANKA, BUBLINA, BULKA, BUNKR, BURÁKY, CELER, ČELISTI, ČESNEK, ČÍSELNÍK, ČLENKA, DOBROTA, EŠUS, FANTOMAS, FRÁČEK, HARFA, HARMONIKA, HORKO, HROT, CHLOUBA, JETEL, JITRO, JITROCEL, KOMETA, KRAB, KŘEČE, KŮRA, LAMPA, LÁZEŇ, LEPIDLO, LETOS, LETOVIŠKO, LOUKA, MOTORKA, MOUČKA, NÁPIS, NOTÝSEK, OHEŇ, OCHOTA, ORAVA, OSTROV, OTVOR, PRÁDLO, PŘÁNÍČKO, RENETA, ROURKA, SÍTO, SRUB, TALÍŘ, TÁGO, TRŮN, UČEŇ, ULITA, UZDA, VÝVRTKA.

Vydává ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí pro vlastní potřebu školy. Uzávěrka příštího čísla 19. 4. 2002. Své příspěvky vhažujte do schránky ve vestibulu školy.